

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۰۸/۱۴

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۰۹/۱۶

فصل نامه علمی - ترویجی پژوهش‌های مهدوی
سال پنجم، شماره ۱۸، پاییز ۱۳۹۵

وضعیت عموم مردم و جامعه جهانی در روایات آخرالزمان

قنبرعلی صمدی^۱

چکیده

مسئله آخرالزمان و حوادث آینده تاریخ، از جمله موضوعاتی است که در فرهنگ ادیان بزرگ دنیا، به ویژه پیروان ادیان ابراهیمی از اهمیت و برجستگی ویژه‌ای برخوردار است و عقاید مربوط به آخرالزمان بخشی از باور مشترکی است که به نحوه‌ای با زندگی آینده جوامع بشری ارتباط دارد. توجه به مسئله آخرالزمان و سیر تحولات آینده، از آن جهت بایسته است که آگاهی از آن می‌تواند در چگونگی عبور از فتنه‌ها و دشواری‌های این عصر، تأثیر داشته باشد، از این رو، با توجه به اهمیت و تأثیرهای فراگیر حوادث آخرالزمان، این موضوع در احادیث رسیده از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه معصومین علیهم السلام انعکاس وسیعی پیدا کرده است و در آن رویدادهای فردای تاریخ پیشگویی شده است تا چراغ راه ما در رویکرد به آینده باشد. این نوشتار، با تکیه بر روایات و پیشگویی‌های عبرت آموز پیشوایان معصوم علیهم السلام، به بررسی وضعیت جوامع آخرالزمان از ابعاد مختلف دینی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و امنیتی می‌پردازد.

واژگان کلیدی

آخرالزمان، پیشگویی، وضعیت، فتنه‌ها، زنان و مردان، جامعه جهانی.

۱. عضو پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی صلی الله علیه و آله، گروه مهدویت (samadi313@gmail.com).

مقدمه

یکی از دغدغه‌های جوامع انسانی از گذشته تا حال، آگاهی نسبت به آینده و چگونگی سیر حوادث در فردهای تاریخ بوده است. در این رابطه، مهم‌ترین منبع قابل اعتماد برای آگاهی از آینده، رجوع به آموزه‌ها و پیشگویی‌هایی است که در منابع معتبر دینی بیان شده است، زیرا علم به آینده فقط نزد خداست و اوست که پیامبران و حجّت‌های خود را از آن آگاه می‌سازد تا دلیلی بر حقانیت و راستی آن‌ها باشد.

تاریخ زندگی بشر، همواره در حال گذار از گذشته به سوی آینده است، در این سیر، مقاطع گذشته از آن جهت مورد توجه است که در بردارنده انبوهی از تجربیات و دستمایه‌های آموزنده و عبرت آموز برای زندگی فرداهاست و آینده نیز بدین جهت بایسته است که مورد عنایت باشد که ساختار زندگی را به تکامل جوامع بشری، متناسب با شرایط و ظرفیت‌های موجود در آن شکل می‌گیرد. از این رو، در آموزه‌های ادیان الهی به ویژه اسلام، توجه ویژه‌ای به مسأله آینده و دوران واپسین تاریخ حیات انسان شده است. این دوره از تاریخ که در حقیقت عصر گذار از تاریکی‌ها و تجربه انواع سختی‌ها و دشواری‌ها برای ایجاد تحول بنیادین و فراگیر است، در دوران طولانی و پر حادثه‌ای که آخرین پرده از مهم‌ترین و عظیم‌ترین رویدادهای تاریخ زندگی بشر را در خود جای داده است.

موضوع آخرالزمان و حوادث آن، در آموزه‌های دینی ادیان الهی^۱ به ویژه اسلام، مورد توجه بوده و در روایات شیعی، موضوع آخرالزمان به طور خاص مورد عنایت قرار گرفته است و در احادیث بسیاری، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم و ائمه علیهم السلام راجع به حوادث و رویدادهایی آینده، سخن گفته و از چگونگی، سختی‌ها و بحران‌های آن پرده برداشته است. نگاهی از روی تأمل به پیش‌گویی‌های ذکر شده در کلمات ائمه معصومین علیهم السلام در باره وضعیت مردمان آخرالزمان و دشواری‌های فراروی زندگی فردا، می‌تواند ما را در شناخت راه هدایت و نجات کمک کند و چراغ راه ما در پیمودن مسیر پر مخاطره آینده باشد. در این نوشتار پس از معناشناسی «آخرالزمان»، به بیان ضرورت آشنایی با آخرالزمان و بررسی وضعیت جوامع آخرالزمانی در پیشگویی روایات، می‌پردازیم.

۱. در کتب مقدس یهودیان (تورات) و مسیحیان (اناجیل)، بازگشت مسیح صلی الله علیه و آله و سلم در آخرالزمان و حوادث پیرامون آن، پیشگویی شده است (موحدیان، ۱۳۹۳: ۱۶۷-۲۲۵؛ رضوانی، ۱۳۸۸: ۱۱۷).

معنای آخر الزمان

الف) مفهوم لغوی آخر الزمان

«آخر الزمان» از دو واژه «آخر» و «زمان» ترکیب یافته است. کلمه «آخر» دو گونه تلفظ دارد، «آخِر» به فتح (خ) به معنای غیر (ابن منظور، ج ۴: ۱۲)،^۱ دیگری و یکی از چیزهاست (همو).^۲ کلمه «آخر» به کسر (خ) به معنای پس و پسین، نقیض مقدم و پیشین است (همو)^۳ و غالباً در مقابل «اول» به کار می‌رود.^۴ به جهان پس از مرگ از آن رو «آخرت» گفته می‌شود که حیات ثانوی و پسین بوده و در مرحله پس از حیات نخستین قرار دارد (راغب اصفهانی، ۱۴۰۴: ۶۹).^۵ همان‌گونه که از آن به «عقبی» (یعنی زندگی عقب و پسین) نیز تعبیر شده است.^۶ واژه «زمان» در لغت به معنای وقت است چه دراز باشد یا کوتاه (ابن منظور، ج ۱۳: ۱۹۹)،^۷ جمع آن «أزْمَن»، «أزْمان» و «أزْمِنَة» است (همو) و به معنای روزگار («عصر»، «دهر»، «برهه») نیز به کار رفته است (همو). به کسانی که معاصر هم بوده و در یک دوره زمانی قرار داشته باشند «أهل زَمَانِه» گفته می‌شود.

ب) آخر الزمان در اصطلاح روایات

«آخر الزمان» اصطلاحی برگرفته از احادیث و روایاتی است که در کلمات پیامبر ﷺ و ائمه معصومین علیهم‌السلام به کار رفته است و مراد از «آخر الزمان» و «حوادث آخر الزمانی»، در کاربرد روایات، دوره پایانی روزگار دنیا و رویدادهایی است که در این بخش از تاریخ حیات بشر به وقوع می‌پیوندد. در آیات قرآنی، این اصطلاح به کار نرفته است. در آموزه‌های روایی، اصطلاح «آخر الزمان» به دو معنای کلی به کار رفته است؛ برخی روایات ناظر به دوره واپسین زندگی دنیا است که از ابتدای دوره نبوت پیامبر خاتم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم تا زمان برپایی

۱. «الْآخِرُ بِمَعْنَى غَيْرٍ»

۲. «وَالْآخِرُ، بِالْفَتْحِ: أَحَدُ الشَّيْئَيْنِ»

۳. «الْأَخِرُّ وَالْآخِرَةُ، نَقِيضُ الْمَتَقَدِّمِ وَالْمَتَقَدِّمَةُ وَالْمَسْتَأْخِرُ نَقِيضُ الْمَسْتَقَدِّمِ».

۴. چنان که در آیات، واژه «آخر» در برابر «اول» به کار رفته است مانند: هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ؛ (حدید: ۳)؛ رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا عِيداً لِأُولَئِنَّا وَآخِرِئِنَّا. (مائده: ۱۱۴)

۵. «وَيُعْتَبَرُ بِالْدارِ الْآخِرَةِ عَنِ النِّشْأَةِ الثَّانِيَةِ، كَمَا يُعْتَبَرُ بِالْدارِ الدُّنْيَا عَنِ النِّشْأَةِ الْأُولَى»

۶. مانند کلام امیر مومنان علیه‌السلام که فرمود: «وَعَجَلُوا إِلَى سُورِ الدُّنْيَا وَالْعُقْبَى وَ نَجَاةِ الْآخِرَةِ وَالْأُولَى»؛ بشتابید به خوشی های دنیا و عقبی و نجات در نشأه آخرین و نخستین» (صدوق، ۱۳۹۸: ۲۴۰)

۷. «الرَّزْمَنُ وَ الرِّزْمَانُ: اسْمٌ لِقَلِيلِ الْوَقْتِ وَ كَثِيرِهِ... وَ الزَّمَانُ يَقَعُ عَلَى جَمِيعِ الدَّهْرِ وَ بَعْضِهِ»

قیامت را در بر می‌گیرد.^۱ از این رو به پیامبر اسلام ﷺ، پیامبر آخرالزمان نیز گفته می‌شود. برخی دیگر از روایات ناظر به دوران پس از پیامبر ﷺ است.^۲ این دسته روایات غالباً معطوف به مدت زمان طولانی دوره حیات آخرین وصی پیامبر اسلام ﷺ حضرت مهدی ﷺ است که تا پایان عمر دنیا به طول می‌انجامد. این دوره به لحاظ شرایط خاص زندگی آخرین امام، به دو مقطع غیبت و ظهور، تقسیم می‌شود و در روایات به هر کدام از مقطع غیبت^۳ و ظهور،^۴ «آخرالزمان» اطلاق شده است.

بنابراین، اصطلاح «آخرالزمان» در معنای عام آن، شامل دوره ظهور اسلام تا پایان جهان است و مفهوم خاص آن، ناظر به دوره امامت امام عصر ﷺ، به ویژه زمان غیبت و مهجوریت دین است که دشوارترین مقاطع آخرالزمان است.

از روایات مربوط به موضوع آخرالزمان برمی‌آید که سیر تاریخ حیات بشر در دوره آخرالزمان، از نظر وضعیت و شرایط ارزشی و زیستی، دو مرحله متفاوت را طی خواهد کرد: مرحله‌ای نخست،

۱. مانند آنچه رسول خدا ﷺ خطاب به دخترش فاطمه ﷺ در باره آخرین وصی خویش حضرت مهدی ﷺ فرمود: «يَقُومُ بِالَّذِينَ فِي آخِرِ الزَّمَانِ كَمَا قُمْتُ بِهِ فِي آخِرِ الزَّمَانِ»؛ او دین خدا را در آخرالزمان برپا می‌دارد، همان گونه که من در آخرالزمان آن را برپا داشتم». (خزاز قمی، ۱۴۰۱: ۱۳۵). در کلام دیگر نیز پیامبر ﷺ خطاب امام حسین ﷺ فرمود: «أَنْتَ الْإِمَامُ ابْنُ الْإِمَامِ أَبُو الْأَيْمَةِ تَسَعَةَ مِنْ صُلْبِكَ أَيْمَةٌ أَبْرَارٌ وَ النَّاسُ مَهْدِيَهُمْ يَمْلَأُ الدُّنْيَا قِسْطًا وَ عَدْلًا يَقُومُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ كَمَا قُمْتُ فِي أَوَّلِهِ»؛ تو امام و فرزند امام و پدرائمه هستی که نه امام از نسل تو خواهد بود و نهمین آنان مهدی آنان است که دنیا را پراز قسط و عدل می‌کند و در آخرالزمان قیام خواهند کرد همان گونه که من در آغاز آن، قیام کردم». در این حدیث مراد از «فی اولیه» به قرینه حدیث قبلی، دوره آغازین آخرالزمان است. (همو: ۱۷۶).

۲. نظیر آنچه امیر مؤمنان ﷺ پس از جنگ نهروان، فرمود: «وَ الَّذِي فَلقَ الْحَبَّةَ وَ بَرَأَ النَّسَمَةَ لَقَدْ شَهِدْنَا فِي هَذَا الْمَوْقِفِ أَنَّا لَمْ يَخْلُقِ اللهُ آبَاءَهُمْ وَ لَا أجدَادَهُمْ بَعْدَ فَقَالِ الرَّجُلُ وَ كَيْفَ شَهِدْنَا قَوْمٌ لَمْ يَخْلُقُوا قَالَ بَلَى قَوْمٌ يَكُونُونَ فِي آخِرِ الزَّمَانِ يَشْرِكُونَنَا فِيمَا نَحْنُ فِيهِ وَ هُمْ يَسْلِمُونَ لَنَا فَأَوْلَيْكَ شُرَكَائُنَا فِيمَا كُنَّا فِيهِ حَقًّا»؛ سوگند به خدای که دانه را شکافت و آدمی را آفرید، مردمی در اینجا با ما آمده‌اند که هنوز خداوند پدران و نیاکان آنها را خلق نکرده است! آن مرد عرض کرد: مردمی که هنوز خلق نشده‌اند چگونه می‌توانند با ما آمده باشند؟! فرمود: آری آن‌ها مردمی هستند که در آخرالزمان می‌آیند و در این هدف با ما شریک هستند و تسلیم ما می‌باشند، پس آن‌ها در این کارها، شرکای حقیقی و واقعی ما هستند!». (برقی، ۱۴۰۷: ج ۱، ۲۶۲).

۳. چنان‌که پیامبر اکرم ﷺ خطاب به امیر مؤمنان علی ﷺ فرمود: «يا عَلِيُّ وَ اعْلَمْ أَنَّ أَعْجَبَ النَّاسِ إِيمَانًا وَ أَعْظَمُهُمْ يَقِينًا قَوْمٌ يَكُونُونَ فِي آخِرِ الزَّمَانِ لَمْ يَلْحَقُوا النَّبِيَّ وَ حُجَّتُهُمُ الْحُجَّةُ فَأَمَنُوا بِسَوَادِ عَلِيٍّ بِيَاضٍ»؛ یا علی بدان که بزرگ‌ترین مردمان از نظر ایمان و یقین کسانی‌اند که در آخرالزمان می‌باشند در حالی که پیامبرش را ندیده و امامش از آن‌ها پنهان است، به وسیله سیاهی که بر سفیدی قرار دارد ایمان می‌آورند (صدوق، ۱۴۱۳: ج ۴، ۳۶۶؛ صدوق، ۱۴۰۶: ج ۱، ۲۸۸).

۴. چنان‌که رسول خدا ﷺ در توصیف حضرت مهدی ﷺ فرمود: «الْقَائِمُ الَّذِي يَقُومُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ»؛ او همان قیام‌کننده‌ای است که در آخرالزمان ظهور می‌کند» (مجلسی، ۱۴۰۳: ج ۳۶، ۳۲۵).

دوره‌ای است که جوامع انسانی از لحاظ انحطاط اخلاقی، مراحل تنزل و سقوط را تجربه می‌کنند و فساد و فحشا و انواع ظلم و ستم همه جوامع را فرا می‌گیرد و عرصه زندگی را برای جوامع بشری تنگ می‌کند؛ به گونه‌ای که امیدهای واپسین آنان، به تدریج به یأس و ناامیدی می‌گراید. این مرحله به دلیل شدت گرفتن فتنه‌ها و فرورفتن جوامع بشری به انواع فساد و تباهی‌ها، دشوارترین دوره‌ای است که انسان‌ها با امتحانات سختی مواجه می‌شوند.^۱ اما پس از گذر از این مرحله، وجدان‌های خفته بشر خسته از انواع ناملایمات و نابسامانی‌ها و بی‌عدالتی‌ها و تجربه دوری از معنویت و فضیلت، به تدریج بیدار می‌گردد و با درک صحیح و نگاه دوباره به واقعیات زندگی و ارزش‌های اصیل انسانی، در پی احیای مجدد هویت حقیقی خویش و تحقق عدالت و دیانت، برمی‌خیزند؛ و مرحله دوم، یعنی دوران ظهور و شکوفایی و تعالی جامعه آخرالزمانی، آغاز می‌شود. این مرحله از تاریخ که دوران طلایی آخرالزمان و حسن ختام تاریخ حیات بشر خواهد بود، به ظهور آخرین منجی موعود حضرت مهدی علیه السلام می‌انجامد و وعده‌های الهی به پیامبران محقق می‌شود و جامعه بشری با رشد و عقلانیت و رویکرد فراگیر به ارزش‌های متعالی دین، به آرزوهای دیرین خویش جامه عمل می‌پوشاند و فصل‌رهایی، شکوفایی و بهره‌مندی جوامع بشری از مواهب مادی و معنوی زندگی، آغاز می‌گردد.

ویژگی مهم این مقطع از آخرالزمان، عدم درآمیختگی حق و باطل و شفافیت و تمایز صفوف از یکدیگر است. در عصر طلایی دوران ظهور به دلیل رشد عقلانیت و خرد جمعی، حق و باطل به روشنی آشکار می‌گردد. از این رو، با درخشش جریان حق، اصولاً جبهه باطل و عوامل جور و ستم، زمینه و مجال برای ابراز وجود و ادامه جولان نخواهد یافت، چرا که ابزار فتنه و نیرنگ، کارکرد خود را از دست می‌دهد و جلوه‌های فرینده و دروغین باطل، رنگ می‌بازد. از این رو، بنیان جریان باطل فرو پاشیده و همه مظاهر ظلم و ستم از عرصه حیات اجتماعی رخت بر می‌بندد و حق و عدالت و جلوه‌های باشکوه آن، فضای جامعه آخرالزمانی را پر و آکنده خواهد کرد، چنان‌که رسول خدا صلی الله علیه و آله خطاب به امیر مؤمنان علیه السلام فرمود:

أَلَا أُبَشِّرُكَ أَلَا أُخْبِرُكَ يَا عَلِيُّ فَقَالَ: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ كَانَ جَبْرَيْلُ عِنْدِي أَنِفًا وَ

۱. امام صادق علیه السلام فرمود: «كَيْفَ أَنْتُمْ إِذَا تَقِيْتُمْ بِإِمَامٍ هُدَىٰ وَلَا عِلْمٍ بِنَبْرٍ تَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ فَعِنْدَ ذَلِكَ تُمَيِّزُونَ وَ تُمَخَّصُونَ وَ تُغَزَّنُونَ»؛ چگونه خواهید بود هنگامی که نه امامی دارید که (علنی) شما را هدایت کند و نه علمی (پرچم) که بعضی از مردم را از بعضی دیگر جدا سازد؟ در آن موقع از هم تمیز داده می‌شوید و سخت امتحان و غربال می‌گردید» (مجلسی، ۱۴۰۳: ج ۵۲، ۱۱۲).

أَخْبَرَنِي أَنَّ الْفَائِمَ الَّذِي يَخْرُجُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ فَيَمْلَأُ الْأَرْضَ عَدْلًا كَمَا مُلِئَتْ ظُلْمًا وَجَوْرًا مِنْ دُرَيْتِكَ مِنْ وُلْدِ الْحُسَيْنِ؛ (نعمانی، ۱۴۲۲: ۳۵۷)

آیا تو را بشارت ندهم؟ آیا تو را خبر ندهم؟ عرض کرد: بله، یا رسول الله! آن حضرت فرمود: هم اینک جبرئیل نزد من بود و به من خبر داد آن قائمی که در آخرالزمان ظهور می‌کند و زمین را پر از عدل و داد می‌سازد همان‌گونه که از ظلم و جور آکنده شده است، از نسل تو و از فرزندان حسین علیه السلام است.

بنابراین، می‌توان گفت که «آخرالزمان» بخش پایانی تاریخ و دوره آخر زندگی بشر است که خود، مقدمه برای جهان واپسین خواهد بود. در این دوره که بخش زیادی از عمر بشر را در بر می‌گیرد، اگرچه وضعیت عمومی جهان در عرصه‌های مختلف سیاسی، اجتماعی و زیست‌محیطی، مدتی دستخوش بحران‌ها، فتنه‌ها، آشوب‌ها و حوادث ویرانگر می‌گردد اما این وضعیت تدریجاً به پایان می‌رسد و سیر تحولات و دگرگونی‌ها به سمت بهبود شرایط زندگی جامعه بشری تغییر می‌کند و در عصری که دوره گذار از دشواری‌های زمان غیبت و عُسرت است، اتفاقاتی رخ می‌دهد که از آن‌ها به نشانه‌های آخرالزمان یا علائم ظهور تعبیر می‌شود. این اتفاقات به ظهور آخرین منجی موعود، منتهی شده و عصر طلایی تاریخ بشر که از آن به آرمان‌شهر الهی در عالم انسانی یاد می‌شود، آغاز می‌گردد. آنگاه در پرتو مدیریت آن رهبر الهی، جهان از تیره‌گی ستم، فساد و تباهی‌های یافته و بشریت به تکامل مادی و معنوی و ترقی فراگیر و حیرت‌آوری دست می‌یابند.

ضرورت شناخت آخرالزمان

شناخت آخرالزمان، از آن جهت که بسیاری از نشانه‌های آخرالزمان در این عصر و زمان نیز هویداست، ضرورت انکارناپذیر روزگار ماست؛ زیرا آگاهی از وضعیت آخرالزمان سبب می‌شود تا نشانه‌ها و ویژگی‌های آن را بشناسیم و خود را از غفلت و فرو رفتن در گرداب فتنه‌های آخرالزمان که به تعبیر روایات، همچون رواندازی تیره، همه جا را دربرمی‌گیرد؛ دور نگه داریم و از آسیب‌های آن تا حد ممکن در امان بمانیم.

با توجه به این که مسأله آخرالزمان و چگونگی وضعیت آینده مورد توجه ادیان الهی، به ویژه اسلام بوده و مسلمانان با الهام از احادیث پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم و کلمات ائمه معصومین علیهم السلام بیش از دیگران، به موضوع آخرالزمان و حوادث و رویدادهای آن، اهتمام ورزیده‌اند و عالمان و دین‌پژوهان مسلمان از گذشته تا حال به تأمل در روایات آخرالزمان و تألیف پیرامون آن

پرداخته‌اند.^۱ علم به آینده و حوادث جاری در زمان‌های واپسین، نزد خداست و تنها اوست که پیامبران و حجّت‌های خود را از آن آگاه می‌سازد تا دلیلی بر حقانیت آن‌ها و معجزه‌ای بر راستی ایشان باشد، از این رو، برخی از روایات مربوط به آخر الزمان (کلینی، ۱۳۶۳: ج ۱، ۹۱)، پاسخ به پرسش‌هایی است که در زمان پیامبر ﷺ و ائمه علیهم‌السلام از سوی مسلمانان و پیروان اهل بیت علیهم‌السلام راجع به وضعیت آینده و مردمان آخر الزمان مطرح شده است.

وضعیت جوامع آخر الزمان در پیشگویی روایات

پرسش اساسی در این رابطه آن است که آخر الزمان، آبستن چه اتفاقاتی است و وضعیت دوران پایانی زندگی جوامع بشری در روایات چگونه پیش‌بینی شده است؟ برای رسیدن به پاسخ این پرسش، لازم است نگرش کوتاهی به روایاتی داشته باشیم که دور نمایی از وضعیت جاری در دوران آخر الزمان را باز گو کرده است.

بر اساس این روایات، جوامع آخر الزمان، به صورت کلی، به دو دسته تقسیم می‌شوند؛ برخی در راه مستقیم دین و پیروی از پیشوایان حق، ثابت و استوار می‌مانند. این دسته که در اقلیت‌اند، در روایات معطوف به آخر الزمان، مورد تجلیل واقع شده‌اند.^۲ دسته دوم، اکثریت جوامع آخر الزمان‌اند که بر اساس پیشگویی روایات، فضای حاکم بر غالب مردمان

۱. در این زمینه کتاب‌هایی مانند: الملاحم، ابن شاذان / الملاحم، اشعری قمی / الملاحم، ابن المنادی / النهایة فی الفتن والملاحم / ابن کثیر دمشقی / الفتن، ابونعیم اصفهانی / الملاحم والفتن، سید ابن طاووس / البرهان فی علامات مهدی آخر الزمان، متقی هندی / علامات الظهور و احوال الامام المستور، سید عبدالله شبیر / نواب الدهور فی علام الظهور، سیدحسن میرجهانی و... را می‌توان از جمله آثار مربوط به آخر الزمان بر شمرد.

۲. این‌گونه روایات ناظر به شیعیان اهل بیت علیهم‌السلام در آخر الزمان‌اند، مانند آنچه ابو بصیر از امام باقر علیه‌السلام روایت کرده است که رسول خدا ﷺ روزی در میان جمعی از اصحاب خود، فرمود: «اللَّهُمَّ لَقِنِي إِخْوَانِي مَرَّتَيْنِ فَقَالَ مَنْ حَوْلَهُ مِنْ أَصْحَابِهِ أَمَا نَحْنُ إِخْوَانُكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ لَا إِنَّكُمْ أَصْحَابِي وَإِخْوَانِي قَوْمٌ مِنْ آخِرِ الزَّمَانِ آمَنُوا بِي وَ لَمْ يَرَوْنِي لَقَدْ عَرَفْتِيهِمْ اللَّهُ بِأَسْمَائِهِمْ وَأَسْمَاءِ آبَائِهِمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُخْرِجَهُمْ مِنْ أَصْلَابِ آبَائِهِمْ وَ أَرْحَامِ أُمَّهَاتِهِمْ لِأَحَدِهِمْ أَشَدُّ بَقِيَّةً عَلَى دِينِهِ مِنْ خَرْطِ الْقِتَادِ فِي اللَّيْلَةِ الظُّلْمَاءِ أَوْ كَالْقَابِضِ عَلَى جَمْرِ الْعَصَا أَوْلَيْكَ مَصَابِيحُ الدَّجَى يَنْجِيهِمْ اللَّهُ مِنْ كُلِّ فِتْنَةٍ غَبْرَاءَ مُظْلِمَةٍ»؛ پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم روزی در جمعی از اصحاب دو بار فرمود: خدایا! برادران مرا به من بنمایان. اصحاب عرض کردند: یا رسول الله! مگر ما برادران شما نیستیم؟ فرمود: نه! شما اصحاب من می‌باشید، برادران من مردمی در آخر الزمان هستند که به من ایمان می‌آورند با اینکه مرا ندیده‌اند. خداوند آنها را با نام و نام پدرانشان، پیش از آنکه از صلب پدران و رحم مادرانشان بیرون بیاورد، به من شناسانده است. ثابت ماندن یکی از آنها بر دین خود، از صاف کردن درخت خاردار (قتاد) با دست در شب ظلمانی، دشوارتر است و یا مانند کسی است که پاره‌ای از آتش چوب درخت «غضا» را در دست نگاه دارد. آن‌ها چراغ‌های شب تاری می‌باشند، پروردگار آنان را از هر فتنه تیره و تاری نجات می‌دهد» (صفا، ۱۴۰۴: ج ۱، ۸۴).

آن زمان، جوّ دین‌گریزی، ستم‌پیشگی و آلودگی به گناه و فساد خواهند بود؛ به گونه‌ای که به فرموده امام صادق علیه السلام ارتکاب انواع گناه و فساد، برای آنان نهادینه شده و به یک عادت روز مرّه تبدیل می‌شود:

وَرَأَيْتَ الرَّجُلَ إِذَا مَرَّ بِهِ يَوْمٌ وَلَمْ يَكُيَسِبْ فِيهِ الذَّنْبَ الْعَظِيمَ مِنْ فُجُورٍ أَوْ بَخْسٍ مِثْلِيٍّ أَوْ
مِيزَانٍ أَوْ غَشِيَانٍ حَرَامٍ أَوْ شَرِبِ مُسْكِرٍ كَثِيبًا حَزِينًا يَحْسَبُ أَنَّ ذَلِكَ الْيَوْمَ عَلَيْهِ وَضِيعَةٌ
مِنْ عُمْرِهِ؛ (کلینی، ۱۳۶۳: ج ۱، ۴۰)

مردی را می‌بینی هنگامی که یک روز بر او گذشته و گناه بزرگی از قبیل فحشا، کم‌فروشی، کلاهبرداری و یا شرب خمر را انجام نداده باشد، بسیار غمناک و اندوهگین می‌شود؛ گو اینکه آن روز فرصت را از دست داده و عمرش را ضایع کرده است.

در این‌گونه روایات که وضعیت گروه‌ها، طیف‌ها و نهادهای اجتماعی مردمان آخرالزمان، به صورت عام-قطع نظر از خصوصیات جغرافیایی آنان - گزارش شده است، تا حد زیادی می‌تواند وضعیت جامعه جهانی و هنجارها و رویکردهای حاکم بر فضای فکری، فرهنگی و سیاسی آن را تبیین کند و نسبت آن با وضعیت موجود در شرایط کنونی را، روشن سازد.

در منابع حدیثی، روایات پرشماری در باره آخرالزمان وارد شده است که وضعیت عمومی طیف‌ها، گروه‌ها و نهادهای مختلف دینی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی جوامع آخرالزمان و فضای حاکم بر آن را، به صورت کلی بیان کرده است، اما با عنایت به این که بررسی همه این موارد مستلزم تحقیق گسترده و خارج از رسالت یک مقاله می‌باشد، در این نوشتار ناگزیر به بررسی بخشی از این روایات در چند محور می‌پردازیم:

الف) وضعیت دینی جوامع آخرالزمان

بدون شک یکی از مهم‌ترین شاخص‌های ارزیابی سلامت یک جامعه از بعد ارزشی، توجه و اقبال افراد جامعه به مقوله «دین» یا ادبار و بی‌اعتنایی آنان نسبت به هنجارهای دینی است؛ از این نظر، وضعیت دین و دین‌داری در جوامع آخرالزمان نه تنها کم‌رنگ بوده بلکه فضای تاریکی برای آن پیشگویی شده است؛ به گونه‌ای که این تاریکی به طور فزاینده‌ای در حال گسترش است تا جایی که می‌توان، دوره آخرالزمان را، عصر مهجوریت دین نامید، زیرا در این عصر، دین‌گریزی گسترش می‌یابد و لشکریان شیطان همه ابزارهای تسخیرکننده خود را برای ستیز با دین و توسعه فساد و بی‌دینی در جامعه به کار می‌گیرند.

در پیشگویی روایات، از دشواری دین‌داری در آخرالزمان، دین‌گریزی اقشار جامعه،

انحرافات علمای دین، آشفتگی مراکز دینی و ظاهرسازی و تهی شدن مساجد و اماکن مذهبی از محتوای دین، خبر داده شده است. به چند نمونه از این دسته روایات اشاره می‌شود:

۱. ابن عباس نقل کرده است که رسول خدا ﷺ در باره مشقت و سختی دین داری در آخرالزمان فرمود:

لِيَأْتِيَنَّ عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لَا يَسْلَمُ لِيَذَى دِينٍ دِينُهُ إِلَّا مَنْ يَفِرُّ مِنْ شَاهِقٍ إِلَى شَاهِقٍ وَمِنْ جُحْرٍ إِلَى جُحْرٍ كَالثَّغْلَبِ بِأَشْبَالِهِ قَالُوا وَمَتَى ذَلِكَ الزَّمَانُ قَالَ إِذَا لَمْ تُنَلِ الْمَعِيشَةَ إِلَّا بِمَعَاصِي اللَّهِ؛ (نوری، ۱۴۰۸: ج ۱۱، ۳۸۸)

زمانی بر مردم بیاید که هیچ دیندار دینش برایش سالم نماند جز اینکه از قلّه‌ای به قلّه‌ای بگریزد یا از سوراخی به سوراخ دیگر پناه برد، چونان روباه که با بچه‌هایش چنین کند، پرسیدند کی هست آن زمان؟ پیامبر ﷺ فرمود: هنگامی که معیشت جز با گناه تأمین نگردد.

۲. سکونی از امام صادق علیه السلام نقل کرده است که رسول خدا ﷺ فرمود:

سَيَأْتِي عَلَى أُمَّتِي زَمَانٌ تَحْبُثُ فِيهِ سَرَائِرُهُمْ وَتَحْسُنُ فِيهِ عَلَانِيَتُهُمْ طَمَعًا فِي الدُّنْيَا وَلَا يَرِيدُونَ بِهِ مَا عِنْدَ اللَّهِ رَبِّهِمْ يَكُونُ دِينُهُمْ رِيَاءً لَا يَخَالِطُهُمْ خَوْفُ يَعْمُهُمُ اللَّهُ مِنْهُ بِعِقَابٍ فَيَدْعُوهُ دُعَاءَ الْغَرِيقِ فَلَا يَسْتَجِيبُ لَهُمْ؛ (کلینی، ۱۳۶۳: ج ۸، ۳۰۶)

زمانی بر امت من می‌آید که باطن و نهان مردم پلید می‌شود ولی ظاهرشان به طمع مال دنیا آراسته می‌گردد، به آن چه در پیشگاه خداوند است، دل نمی‌بندند. کارشان تظاهر و ریا است. خوف از خدا به دل شان راه ندارد و خدا آنان را به عذابی فراگیر دچار سازد. آن‌ها چون غریق، خدا را می‌خوانند؛ ولی او دعای شان را اجابت نمی‌کند.

۳. در باره ریاکاری و تظاهر مردمان آخرالزمان، پیامبر ﷺ به اباذر فرمود:

يَا أَبَا ذَرٍّ يَكُونُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ قَوْمٌ يَلْبَسُونَ الصُّوفَ فِي صَيْفِهِمْ وَشَتَائِهِمْ يَرَوْنَ أَنَّ لَهُمُ الْفَضْلَ بِذَلِكَ عَلَى غَيْرِهِمْ أَوْلَيْكَ تَلْعَمُهُمْ مَلَائِكَةُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ؛ (طوسی، ۱۴۱۴: ۵۳۹)

ای اباذر در آخرالزمان جماعتی خواهند آمد که در تابستان و زمستان پشم پوشند و گمان کنند که بسبب این پشم پوشیدن آنان را فضل و زیادتی بر دیگران است، این گروه را ملائکه آسمان‌ها و زمین لعنت می‌کنند.

۴. در توصیف وضعیت دینی جوامع آخرالزمان و جایگزین شدن امور دنیایی به جای ارزش‌های معنوی و نمادهای دین، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله خطاب به علی علیه السلام می‌فرماید:

يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ... دِيْمُهُمْ دَرَاهِمُهُمْ وَهَمَّتُهُمْ بَطُونُهُمْ وَقَبَلَتُهُمْ نِسَاؤُهُمْ يَرْكَعُونَ لِلرَّغِيفِ وَيَسْجُدُونَ لِلدِّرْزَمِ حِيَازِي سَكَارِي لَا مُسْلِمِينَ وَلَا نَصَارِي؛ (ديلمی، ۱۴۰۸: ۲۹۱؛ نوری، ۱۴۰۸: ج ۱، ۳۷۹)

زمانی بر مردم خواهد آمد که دین شان درهم های شان و همت آنان، شکم های شان و قبله آنان زنان شان خواهد بود، برای طلا و نقره، رکوع کنند و برای درهم ها، سجده بجای آورند! آنان همواره در حیرت و مستی خواهند بود، نه مسلمان شمرده می شوند نه نصرانی.

۵. در بیان وارونگی حقیقت و فرو ریختن محتوای دین در آخرالزمان، امیرمؤمنان علیه السلام می فرماید:

أَيُّهَا النَّاسُ سَيَأْتِي عَلَيْكُمْ زَمَانٌ يَكْفَأُ فِيهِ الْإِسْلَامُ كَمَا يَكْفَأُ الْإِنَاءُ مِمَّا فِيهِ؛ (سیدرضی، بی تا: ۱۵۰، خطبه ۱۰۳)

ای مردم! به زودی زمانی بر شما فرا می رسد که اسلام چونان ظرف واژگون شده، آنچه در آن است ریخته می شود.

۶. درباره غربت دین در میان جوامع آخرالزمان، امام باقر علیه السلام به خُثیمه فرمود:

يَا خُثَيْمَةَ إِنَّ الْإِسْلَامَ بَدَأَ غَرِيبًا وَسَيَعُودُ غَرِيبًا فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ... سَيَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لَا يَعْرِفُونَ اللَّهَ مَا هُوَ وَالتَّوْحِيدَ؛ (فرات کوفی، ۱۴۱۰: ۶۵۷)

ای خثیمه، همانا اسلام در آغازش غریب بود و در آینده نیز غریب خواهد شد، خوشا بحال غریبان. روزی بر مردم خواهد آمد که خدا و توحید را نشناسند.

۷. در باره ضعف ایمان و دین گریزی مردم در شرایط امتحان و خطر، امام باقر علیه السلام به جابر فرمود:

يَكُونُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ قَوْمٌ يَتَّبِعُ فِيهِمْ قَوْمٌ مُرَاءُونَ يَتَفَرَّوْنَ وَيَتَنَسَّكُونَ حُدَنَاءَ سُفَهَاءٍ لَا يُوَجِبُونَ أَمْرًا مَعْرُوفٍ وَلَا نَهْيًا عَنْ مُنْكَرٍ إِلَّا إِذَا أَمِنُوا الصَّرَرَ يَطْلُبُونَ لِأَنْفُسِهِمُ الرِّخْصَ وَالْمَعَاذِيرَ يَتَّبِعُونَ زَلَّاتِ الْعُلَمَاءِ وَفَسَادَ عَمَلِهِمْ يَقْبَلُونَ عَلَى الصَّلَاةِ وَالصِّيَامِ وَمَا لَا يَكْلِمُهُمْ فِي نَفْسٍ وَلَا مَالٍ وَلَا مَالٍ وَلَوْ أَصْرَتِ الصَّلَاةُ بِسَائِرِ مَا يَعْمَلُونَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَبْدَانِهِمْ لَرَفَضُوهَا؛ (کلینی، ۱۳۶۳: ج ۵، ۵۵)

در آخرالزمان مردمانی خواهند آمد که که در میان آنان از گروهی پیروی می شوند که آسایش طلب اند و خود را اهل قرائت و نیایش وانمود می کند، حدیث می گویند در حالی که سفيه اند، نه امر به معروف را واجب می دانند و نه نهی از منکر را مگر زمانی که از ضررهای آن دور باشند، آنان برای خویش رخصت و عذر می تراشند، از لغزش و عمل فاسد علما

پیروی می‌کنند. به نماز و روزه و آنچه برای آنان بار مالی و سختی نداشته باشد، روی آورند و اگر نمازشان سبب شود که داشته‌های مال و جانشان زیان بیند، آن را کنار خواهند گذاشت.

۸. روزی امام حسین علیه السلام نزد امیرمؤمنان علیه السلام آمد در حالی که گروهی گرداگرد حضرت نشسته بودند؛ امیرمؤمنان علیه السلام درباره ارتداد دینی مردم در آخرالزمان، به آنان فرمود:

هذا سيدكم، سماه رسول الله ﷺ سيداً، وليخرجن رجل من صلبه، شبهي شبهه في الخلق والخلق، يملأ الأرض عدلاً، وقسطاً كما ملئت ظلماً وجوراً، قيل له: ومتى ذلك يا اميرالمؤمنين؟ فقال: هيهات إذا خرجتم عن دينكم كما تخرج المرأة عن وركيها لبعليها؛ (سید بن طاووس، ۱۴۱۶: ۲۸۶)

این (فرزندم حسین) پیشوای شماست چنان‌که رسول خدا ﷺ او را سید و سرور نامیده است. از نسل او مردی ظهور خواهد کرد که در اخلاق و چهره، شبیه من است. او دنیا را پر از عدل و داد می‌کند؛ چنان‌که پراز ستم و جور شده است. سؤال شد: این قیام در چه زمانی خواهد بود؟ حضرت فرمود: افسوس! هنگامی که از دین خارج شوید؛ هم چنان‌که زن برای شوهرش از لباسش خارج می‌شود.

۹. پیامبر اکرم ﷺ درباره مهجوریت دین و قرآن در آخرالزمان، وضعیت مساجد و نیز علمای سوء که خود را متصدیان امور دینی مردم می‌دانند، می‌فرماید:

سَيَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لَا يَبْقَى مِنَ الْقُرْآنِ إِلَّا رَسْمُهُ وَمِنَ الْإِسْلَامِ إِلَّا اسْمُهُ يَسْمَوْنَ بِهِ وَهُمْ أَبْعَدُ النَّاسِ مِنْهُ مَسَاجِدُهُمْ عَامِرَةٌ وَهِيَ خَرَابٌ مِنَ الْهُدَى فُقَهَاءُ ذَلِكَ الزَّمَانِ شَرُّ فُقَهَاءِ تَحْتَ ظِلِّ السَّمَاءِ مِنْهُمْ خَرَجَتْ الْفِتْنَةُ وَالْإِيمَانُ تَعُودُ؛ (کلینی، ۱۳۶۳: ج ۸، ۳۰۸؛ صدوق-ج، ۱۳۶۸: ۲۵۳)

زمانی بر مردم بگذرد که از قرآن جز رسم الخطی و از اسلام جز نامی برای مسلمانان نماند، آن چنان‌که گروهی به نام دین خوانده شوند در حالی که آنان از هرکسی نسبت به اسلام دورتراند. مسجدهایشان از حیث ساختمان آباد ولی از نظر هدایت بخشی، خراب باشد. فقیهان آن زمان شرورترین فقهایی روی زمین‌اند؛ به گونه‌ای که فتنه‌ها همه از آنان سر می‌زند و به آنان باز می‌گردد.

روشن است که مراد از فقها در این حدیث، علمای سوء و دین به دنیا فروشانی‌اند که با سوء استفاده از این جایگاه برای رسیدن به اهداف پلید دنیایی‌شان، بیشترین خیانت و جفا را در حق دین انجام می‌دهند؛ کسانی که سرچشمه فتنه و اختلاف، مایه بدنامی دین و عامل دوری مردم از اسلام شمرده می‌شوند. کم نیستند دین‌فروشان که با چهره دین، به خاطر رسیدن به

مطامع دنیا، در خدمت شیطان قرار می‌گیرند و با دروغ و ریا و بدعت گذاری در دین، به نشر و ترویج انحرافات می‌پردازند و سیمای حقیقی دین را وارونه جلوه می‌دهند. این رویکرد انحرافی، چنان پیرایه‌ها و خرافات را در جامعه نهادینه می‌کند که وقتی حضرت مهدی علیه السلام برای احیای دوباره دین قیام می‌فرماید، در انظار عمومی، اقدامات اصلاحی آن حضرت به منزله دین جدید تلقی می‌شود.^۱

بنابراین، این‌گونه احادیث هرگز ناظر به همه علما نمی‌باشد؛ چنان‌که در روایات دیگر، از علمای راستین به دلیل نقش آفرینی آنان در هدایت مردم و حراست از اعتقادات دینی، به صورت ویژه تجلیل شده و بر اهمیت جایگاه آنان در دوران آخرالزمان، بیش از هر زمانی تأکید گردیده است؛ چنان‌که امام هادی علیه السلام فرمود:

لَوْلَا مَنْ يَبْقَى بَعْدَ غَيْبَةِ قَائِمِكُمْ مِنَ الْعُلَمَاءِ الدَّاعِينَ إِلَيْهِ وَالدَّالِّينَ عَلَيْهِ وَالدَّائِبِينَ عَنْ دِينِهِ بِحُجَجِ اللَّهِ وَ الْمُتَّقِدِينَ لِضَعْفَاءِ عِبَادِ اللَّهِ مِنْ شِبَاكَ إِبْلِيسَ وَ مَرَدِّيهِ وَ مِنْ فِخَاخِ النَّوَاصِبِ لَمَا بَقِيَ أَحَدٌ إِلَّا ارْتَدَّ عَنْ دِينِ اللَّهِ وَ لَكِنَّهُمْ الَّذِينَ يَمْسِكُونَ أَرْمَةَ قُلُوبِ ضَعْفَاءِ الشَّيْعَةِ كَمَا يَمْسِكُ صَاحِبُ السَّفِينَةِ سُكَّانَهَا أَوْلِيكَ هُمْ الْأَفْضَلُونَ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ؛
(طبرسی، ۱۳۸۶: ج ۲، ص ۴۵۵)

اگر نبودند پس از غیبت امام قائم ما علمائی که دعوت کننده بسوی او و راهنما به سمت او و حمایت کننده از دین او با براهین الهی باشند و بندگان مستضعف خدا را از دام ابلیس و یارانش برهاند و از سیطره نواصب و دشمنان دین رهایی بخشند؛ همه مردم از دین خدا دست کشیده و مرتد می‌شدند، لکن علماء کسانی هستند که زمام قلوب شیعیان ضعیف ما را در دست داشته و مهار می‌کنند همچون ناخدای کشتی که سگان آن را در دست دارد. این گروه همان شخصیت‌های برتر و افضل نزد خدای با عزت و جلال می‌باشند.

تا جایی که در برخی روایات، روشن‌گری علمای راستین و مدافعان حریم دین و مذهب در دوره آخرالزمان را، هزاران بار برتر از مجاهدان عرصه جهاد و پیکار در راه خدا، توصیف شده است؛ امام صادق علیه السلام فرمود:

عُلَمَاءُ شِيعَتِنَا مُرَابِطُونَ فِي النَّعْرِ الَّذِي يَلِي إِبْلِيسَ وَ عَقَارِيئُهُ، يَنْعُومُهُمْ عَنِ الْخُرُوجِ عَلَى ضَعْفَاءِ شِيعَتِنَا، وَ عَنْ أَنْ يَتَسَلَّطَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ وَ شِيعَتُهُ النَّوَاصِبُ إِلَّا فَسَنَ انْتَصَبَ

۱. ابو بصیر از امام باقر علیه السلام روایت می‌کند که فرمود: «يَقُومُ الْقَائِمُ بِأَمْرِ جَدِيدٍ وَ كِتَابٍ جَدِيدٍ وَ قَضَاءٍ جَدِيدٍ»؛ حضرت قائم علیه السلام به دستور جدید، کتاب جدید و داوری جدید، قیام می‌کند» (نعمانی، ۱۴۲۲: ۲۳۳).

لِذَلِكَ مِنْ شِيعَتِنَا كَانَ أَفْضَلَ مِمَّنْ جَاهَدَ الرُّومَ وَالتُّرْكَ وَالحَزْرَةَ أَلْفَ مَرَّةٍ، لِأَنَّهُ يَدْفَعُ
عَنْ أذْيَانِ مُحِبِّيْنَا؛ (طبرسی، ۱۳۸۶: ج ۱، ۱۷)

علمای شیعه ما همچون مرزداران، مانع یورش شیاطین به شیعیان ناتوان شده، و جلوی غلبه ناصبان شیطان صفت را می‌گیرند. پس بدانید هر که این گونه در مقام دفاع از شیعیان ما برآید فضیلتش از جهادکننده با روم و ترک و خزر، هزاران بار بیشتر است، زیرا آن از کیش پیروان ما دفاع می‌کند و این از جسم آنان.

شاید این تجلیل و تکریم به خاطر آن است که در این وضعیت که مدافعان دین و اعتقادات دینی در یک جنگ نابرابر قرار دارند، دفاع و حراست از مقدسات دین نیز، بیش از هر زمان دیگر پیچیده و دشوار می‌باشد.

ب) وضعیت زنان و مردان (نهاد خانواده)

یکی از شاخص‌های مهم ارزیابی جوامع آخرالزمان، وضعیت زنان و مردان از نظر سلامت و عفت در نظام خانواده است. از این رو، از جمله موضوعاتی که در پیشگویی روایات آخرالزمانی، از آن پرده برداشته شده، آلودگی به فساد اخلاقی و شیوع انواع بی بندوباری در میان مردان و زنان است. از این رو بخش زیادی از مجموعه روایاتی که از سوی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه اطهار علیهم السلام در رابطه با آخرالزمان رسیده است، مربوط به وضعیت زنان آخرالزمان است که در آن نسبت به خطرات ناشی از فرو رفتن آنان در این منجلاب و حشتناک، هشدار داده است.

بر اساس این روایات، در جوامع آخرالزمان به دلیل رویکرد افراطی آنان به آزادی‌های جنسی، مرزهای اخلاق و عفت دریده می‌شود و زنان همچون کالا، حراج بازار بولهوسان شده و حیثیت و شخصیت آنان، قربانی شهوت‌های سیرنایپذیر مردان می‌گردد. در این روزگار، بی‌عصمتی و عمل شنیع زنا و لواط در میان مردان و زنان رواج پیدا می‌کند و بنیان خانواده فرو می‌پاشد. روشن‌ترین شاهد این مدعا، اتفاقات شرم‌آوری است که در کشورها و جوامع کنونی دیده می‌شود، نظیر رسمیت دادن به مراکز خودفروشی و زنا و نشر و ترویج آن در فضاهای مجازی، چنان که برخی از کشورهای غربی با گذراندن قانون از سوی نمایندگان مجلس، با کمال وقاحت، عمل شنیع لواط و ازدواج دو هم‌جنس^۱ و حتی ازدواج با حیوانات مورد علاقه

۱. دانمارک نخستین کشور اروپایی است که در سال ۱۹۸۹ قانون ازدواج با همجنس را تصویب کردند. پس از آن دیگر کشورها مانند آمریکا (۲۰۰۸)، ایرلند (۲۰۱۵)، فنلاند (۲۰۱۵)، لوکزامبورگ (۲۰۱۴)، اسکاتلند (۲۰۱۴)، انگلستان (۲۰۱۳)، برزیل (۲۰۱۳)، فرانسه (۲۰۱۳)، نیوزلند (۲۰۱۳)، اوروگوئه (۲۰۱۳)، دانمارک (۲۰۱۲)،

افراد را^۱ بلامانع دانسته و آن را رسمی و قانونی اعلام کرده‌اند! بدیهی است در چنین فضایی، نظام خانواده که کانون تربیت و اخلاق است، متلاشی خواهند شد و پیامدهای جبران‌ناپذیر آن، دیگر ارکان زندگی را متزلزل خواهد کرد.

در این جا به برخی روایاتی که از غوطه‌ور شدن مردان و زنان جوامع آخرالزمان به فساد و ابتذال اخلاقی خبر داده است، اشاره می‌شود:

۱. امام باقر علیه السلام فرمود:

... إِذَا تَشَبَهَ الرَّجَالُ بِالنِّسَاءِ وَ النِّسَاءُ بِالرِّجَالِ وَ اكْتَفَى الرَّجَالُ بِالرِّجَالِ وَ النِّسَاءُ بِالنِّسَاءِ وَ رَكِبَ ذَوَاتُ الْفُرُوجِ الشُّرُوجَ وَ قَبِلَتْ شَهَادَاتُ الزُّورِ وَ زِدَتْ شَهَادَاتُ الْعُدُولِ وَ اسْتَحَفَّ النَّاسُ بِالِدِمَاءِ وَ ارْتَكَبَ الزِّنَاءَ؛ (صدوق، ۱۴۰۵: ج ۱، ۳۳۱)

... آنگاه که مردان به زنان تشبیه کنند و زنان به مردان و مردان به مردان اکتفا کنند و زنان به زنان، و زنان برزین‌ها سوار شوند و شهادت‌های دروغ پذیرفته شود و شهادت‌های عدول مردود گردد و مردم خونریزی و ارتکاب زنا را سبک و آسان می‌شمارند.

۲. امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

وَ رَأَيْتِ النِّسَاءَ يَتَزَوَّجْنَ بِالنِّسَاءِ وَ رَأَيْتِ مَعِيشَةَ الْمَرْأَةِ مِنْ كَدِّ فَرْجِهَا؛ (کلینی، ۱۳۶۳: ج ۸، ۳۸)

در آن زمان خواهی دید که زن‌ها با زن‌ها آمیزش می‌کنند و زندگی و معیشت زن‌ها با خودفروشی و از راه حرام تأمین می‌شود.

۳. امیر مؤمنان علیه السلام می‌فرماید:

يُظْهَرُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ وَ اقْتِرَابِ السَّاعَةِ وَ هُوَ شَرُّ الْأَزْمِنَةِ نِسْوَةٌ كَاشِفَاتُ عَارِيَاتِ مُتَبَرِّجَاتٍ مِنَ الدِّينِ دَاخِلَاتٌ فِي الْفِتَنِ مَائِلَاتٌ إِلَى الشَّهَوَاتِ مُسْرِعَاتٌ إِلَى اللَّذَاتِ مُسْتَحِلَّاتٌ لِلْمَحْرَمَاتِ فِي جَهَنَّمَ خَالِدَاتٌ؛ (صدوق، ۱۴۱۳: ج ۳، ۳۹۰)

آرژانتین (۲۰۱۰)، پرتغال (۲۰۱۰)، ایسلند (۲۰۱۰)، سوئد (۲۰۰۹)، نروژ (۲۰۰۹)، آفریقای جنوبی (۲۰۰۶)، اسپانیا (۲۰۰۵)، کانادا (۲۰۰۵)، بلژیک (۲۰۰۳)، هلند (۲۰۰۰)، مکزیک (۲۰۰۹) چنین قانونی را رسمیت بخشیدند. (سایت خبر آنلاین: <http://khabaronline.ir>). در آمریکا تاکنون در ۱۶ ایالت، این قانون به تصویب رسیده است. در کشور فرانسه تصویب قانون ازدواج همجنس‌گراها اگرچه در ابتدا مخالفان راست‌گرای دولت مانع از تصویب آن شد اما پس از اعتراض همجنس‌گرایان فرانسه و حمایت فرانسوا اولاند رئیس‌جمهور فرانسه از لایحه ازدواج همجنس‌ها، سرانجام در ۱۸ مه ۲۰۱۳ این قانون تصویب و برای اجرا ابلاغ گردید. (رک: وبلاگ: <http://mbansari.blogfa.com>).

۱. رک: روزنامه جمهوری اسلامی، مورخ ۱۳۹۲/۰۷/۱۰.

در آخرالزمان و نزدیک شدن قیامت - که بدترین زمان ها است - زنانی ظاهر می شوند که برهنه و لخت هستند! زینت های خود را آشکار می سازند، به فتنه ها داخل می شوند و به سوی شهوت ها می گرایند! به سوی لذت ها می شتابند، حرام های الهی را حلال می شمارند و در جهنم جاودانه خواهند بود.

۴. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله گرایش زنان به فساد و آلودگی جوانان به گناه و ترک امر به معروف را عامل بدبختی جوامع آخرالزمان بیان می فرماید:

كَيْفَ بِكُمْ إِذَا فَسَدَ نِسَاؤُكُمْ وَفَسَقَ شُبَّانُكُمْ وَ لَمْ تَأْمُرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ لَمْ تَنْهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ. قِيلَ لَهُ: وَ يَكُونُ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: نَعَمْ وَ شَرٌّ مِنْ ذَلِكَ؛ (حرانی، ۱۴۰۴: ۴۹)

چگونه می شود حال شما هنگامی که زنان شما فاسد شوند و جوانان فاسق و شما نه امر به معروف می کنید و نه نهی از منکر! به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله گفته شد: آیا این چنین خواهد شد؟! آن حضرت فرمود: بله بلکه بدتر از آن نیز خواهد شد.

۵. امام صادق علیه السلام در یک روایت طولانی، وضع تکان دهنده فساد اخلاقی در میان زنان آخرالزمان را چنین بیان فرموده است:

وَ رَأَيْتِ الرَّجَالَ يَتَسَمَّنُونَ لِلرِّجَالِ وَ النِّسَاءِ لِلنِّسَاءِ وَ رَأَيْتِ الرَّجُلَ مَعِيشَتُهُ مِنْ دُبُرِهِ وَ مَعِيشَةُ الْمَرْأَةِ مِنْ فَرْجِهَا... وَ كَانَ الرَّجُلُ مُتَدَخِّحًا بِالنِّسَاءِ وَ رَأَيْتِ الْمَرْأَةَ تُصَانِعُ زَوْجَهَا إِلَى نِكَاحِ الرَّجَالِ... وَ أَظْهَرُوا الْخِضَابَ وَ أَمْسَطُوا كَمَا تَمْتَشِطُ الْمَرْأَةُ لِزَوْجِهَا... وَ رَأَيْتِ ذَوَاتِ الْأَرْحَامِ يَنْكَحْنَ وَ يَكْتَفِي بِهِنَّ... وَ رَأَيْتِ الْمَرْأَةَ تَفْهَرُ زَوْجَهَا وَ تَعْمَلُ مَا لَا يَشْتَهِي وَ تُنْفِقُ عَلَى زَوْجِهَا وَ رَأَيْتِ الرَّجُلَ يَكْرِى امْرَأَتَهُ وَ جَارِيَتَهُ وَ يَرْضَى بِالِدَنِيِّ مِنَ الطَّعَامِ وَ الشَّرَابِ... وَ رَأَيْتِ الرَّجُلَ يَأْكُلُ مِنْ كَسْبِ امْرَأَتِهِ مِنَ الْفُجُورِ يَعْلَمُ ذَلِكَ... وَ رَأَيْتِ الْجَهَائِمَ تُنْكِحُ؛ (کلینی، ۱۳۶۳: ج ۸، ۳۷)

دیدم که مردان خود را برای مردان چاق می کنند و زنان برای زنان. و دیدم که مرد از راه خود فروشی، روزی به دست می آورد و زن از راه فرجش. و زنان به خاطر دادن زنا ستایش می شوند و دیدم که زن شوهرش را در عمل لواط با مردی دیگر کمک می کند و به همین منظور خود را خضاب می کنند و شانه می زنند آن چنان که زنان برای شوهر خود شانه می زنند و دیدم که محرم به محرم خود اکتفاء کند و با او ازدواج نماید و دیدم که زن مسلط بر شوهرش می شود و بر خلاف میل او کارها می کند و علیه او پول ها خرج می کند و دیدم که مرد، همسر و دختر و کنیز خود را کرایه می دهد و به طعام و نوشیدنی پست راضی می شود و دیدم که مرد با زنا دادن همسرش پول در می آورد و زندگی می کند با علم به اینکه او زنا می دهد و حتی بر این کار او نظارت دارد و دیدم که با چهار پایان مجامعت می شود!

نگاهی از روی تأمل در مضامین تکان دهنده این گونه روایات و توجه به اوضاع کنونی جهان امروز، نشان می‌دهد که بسیاری از این پیشگویی‌ها در عصر حاضر مشهود است. نمونه روشن آن را می‌توان در رویکرد افراطی جوامع امروزی (به ویژه غربی) به مسأله فمینیسم و ترویج و حمایت از آزادی‌های جنسی، مشاهده کرد که نه تنها آمار فساد در میان زنان؛ اعم از ارتباط نامشروع، تجاوز، سقط جنین و... به صورت روز افزونی در حال گسترش است بلکه این موضوع در حال تبدیل شدن به مهم‌ترین معضل اخلاقی جهان امروز است.^۱ این معضل اختصاص به جوامع غیر مسلمان ندارد بلکه آثار و تبعات آن، جوامع اسلامی^۲ را نیز کم و بیش در دربر گرفته است.

ج) وضعیت زمامداران و نهادهای حکومتی

حاکمان و متصدیان امر حکومت به دلیل جایگاه و گستره اختیارات آنان، با اقدامات مثبت و منفی خود، تأثیر مهمی در اصلاح یا افساد مردم دارند زیرا اقشار جامعه از باب «الناس علی دین ملوکهم» نوعاً رفتار خود را مطابق با مذاق حاکمان، تنظیم می‌کنند.^۳ از این رو، پیامبر اکرم ﷺ فرمود:

صِنْفَانِ مِنْ أُمَّتِي إِذَا صَلَّحَا صَلَّحَتِ أُمَّتِي وَإِذَا فَسَدَا، فَسَدَتِ أُمَّتِي، قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ

۱. براساس تحقیقات صورت گرفته از سوی «مرکز ملی آمار سلامت آمریکا» تنها در سال ۲۰۰۷ سالانه ۴ میلیون و ۳۱۷ هزار نوزاد در این کشور به دنیا می‌آیند و حدود ۱.۲۱ میلیون سقط جنین در هر سال وجود دارد. در روسیه طبق آمارهای رسمی ۲۴۵ هزار نفر مبتلا به ویروس ایدز از طریق مقاربت جنسی بوده و طبق آمار غیر رسمی این رقم ۶ برابر نشان می‌دهد. و براساس اعلام وزارت کشور انگلیس، در باره آمار فساد و فحشا در این کشور، سالانه بیش از ۱۲ هزار مورد تجاوز جنسی به زنان به ثبت رسیده است. در آمریکا تنها در سال ۱۹۹۷ میلادی، بیش از یک میلیون و ۱۸۶ هزار مورد سقط جنین گزارش شده است که ۲۰ درصد آن به زنان زیر ۱۹ سال و ۳۱ درصد آن بین سنین ۲۰ تا ۲۴ سال و ۸۱ درصد آن کسانی‌اند که ازدواج رسمی نکرده‌اند. تعداد ۲۰ میلیون همجنس‌باز وجود دارد و بیش از ۱۶۰۰ بیمارستان مخصوص امراض مقاربتی در این کشور فعال‌اند. در دیگر کشورها نیز، آمار فزاینده روابط نامشروع، حاکی از گسترش بحران اخلاقی در میان زنان است (جدایی، ۱۳۸۳: ۵۱-۲۵۳).

۲. در ایران نیز طبق تحقیق منتشر شده از سوی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، در خرداد ۹۳ با عنوان «ازدواج موقت و تأثیر آن بر تعدیل روابط نامشروع جنسی»، تنها در سال تحصیلی ۱۳۸۶-۱۳۸۷ از میان ۱۴۱ هزار و ۵۵۵ دانش‌آموز دختر و پسر دوره متوسطه تعداد، ۱۰۵ هزار و ۴۶ نفر دانش‌آموز یعنی ۷۴.۳ درصد دارای رابطه «غیر مجاز با جنس مخالف» بوده‌اند و در همان سال از میان ۱۴۱۵۵۲ دانش‌آموز دختر و پسر دوره متوسطه در کل کشور تعداد ۲۴۸۸۹ نفر (۱۷،۵ درصد) دارای روابط همجنس‌گرایی (لواط و مساحقه) بودند (<http://www.tabnak.ir/fa/news/423952>).

۳. رسول خدا ﷺ فرمود: «عَمَّا لَكُمْ أَعْمَالُكُمْ، كَمَا تَكُونُونَ، يُؤْتَى عَلَيْكُمْ»؛ کارگزاران شما نتیجه اعمال شما هستند، همان گونه که هستید، بر شما حکومت می‌شود. (پابنده، ۱۳۸۲: ۶۱۶)

مَنْ هُمَا؟ قَالَ: الْفُقَهَاءُ وَالْأَمْرَاءُ؛ (صدوق، ۱۴۰۳: ج ۱، ۳۷)

دو گروه از امت من اگر صالح شوند، امتم صالح می شوند و اگر فاسد شوند، امتم فاسد می شوند. عرض شد ای رسول خدا آن دو گروه کدامند؟ فرمودند: عالمان و حاکمان.

۱. پیامبر اکرم ﷺ در باره فروانروایان آخرالزمان فرمود:

إِذَا كَانَ أَمْرًاؤُكُمْ خِيَارُكُمْ وَأَغْنِيَاؤُكُمْ سُخَاءُكُمْ وَأَمْرُكُمْ سُورَى بَيْنَكُمْ فَظَهَرُ الْأَرْضِ خَيْرٌ لَكُمْ مِنْ بَطْنِهَا وَإِذَا كَانَ أَمْرًاؤُكُمْ شِرَارُكُمْ وَأَغْنِيَاؤُكُمْ بُخْلَاءُكُمْ وَأُمُورُكُمْ إِلَى نِسَائِكُمْ فَبَطْنُ الْأَرْضِ خَيْرٌ لَكُمْ مِنْ ظَهْرِهَا؛ (حرانی، ۱۴۰۴: ۳۶)

هرگاه حاکمان تان نیکان شما باشند و ثروتمندان تان بخشنندگان شما و کارها میان شما با مشورت باشد، روی زمین از درون آن برای شما بهتر است و هرگاه حاکماتان اشرار شما و ثروتمندان شما بخیلان باشند و کارهای شما به دست زنان افتد، درون زمین برای شما بهتر از روی زمین است.

۲. امام صادق علیه السلام فرمود:

... وَرَأَيْتِ الْوَلَاةَ يَقْرَبُونَ أَهْلَ الْكُفْرِ وَيَبَاعِدُونَ أَهْلَ الْحَيْرِ وَرَأَيْتِ الْوَلَاةَ يَتَرَتَّبُونَ فِي الْحُكْمِ وَرَأَيْتِ الْوَلَاةَ قَبَالَةً لِمَنْ زَادَ... رَأَيْتِ أَقْرَبَ النَّاسِ مِنَ الْوَلَاةِ مَنْ يَمْتَدِحُ بِشَيْئِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ وَرَأَيْتِ مَنْ يَحِبُّنَا يَزُورُ وَلَا يَقْبَلُ شَهَادَتَهُ... وَرَأَيْتِ الْقَضَاءَ يَقْضُونَ بِخِلَافِ مَا أَمَرَ اللَّهُ وَرَأَيْتِ الْوَلَاةَ يَأْتُمُونَ الْحَوْتَةَ لِلظَّمَعِ؛ (کلینی، ۱۳۶۳: ج ۸، ۳۷؛ مجلسی، ۱۴۰۳: ج ۵۲، ۲۵۶-۲۶۰)

... زمامداران به کافران نزدیک شوند و از نیکان دوری گزینند. والیان در فرمان دادن رشوه گیرند و پست های حساس دولتی به مزایده گذارده شود. و دیده شود هر کسی که ما را دوست دارد دروغگویش دانند و شهادت او را نپذیرند. قضات را ببینی که برخلاف دستور خدا داوری کنند و زمامداران از روی طمع، خیانتکاران را امین خود سازند. میراث حق را فرمانروایان، به دست افراد بدکار و بی باک نسبت به خدا داده اند، از آن ها حق حساب بگیرند و جلوی آن ها را رها سازند تا هرچه خواهند انجام دهند.

۳. عبدالله بن عباس می گوید: در مراسم حجة الوداع با پیامبر اکرم ﷺ همراه بودیم،

حضرت دست برحلقه درب کعبه و رو به سوی ما کردند و چنین فرمودند: آیا شما را از آینده خبر

دهم؟ سلمان عرض کرد: بلی یا رسول الله، سپس رسول خدا ﷺ درباره وضعیت حاکمان

آخرالزمان و پیامدهای ویرانگر زمامداری آنان، فرمود:

إِنَّ عِنْدَهَا يَلِيهِمْ أُمْرَاءُ جَوْرَةٌ وَوُزَرَاءُ فَسَقَةٌ، وَعُرَفَاءُ ظَلَمَةٌ، وَأُمَنَاءُ حَوْتَةٌ، فَقَالَ سَلْمَانُ وَ إِنَّ هَذَا لَكَايِنٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ! قَالَ إِي وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ... يَا سَلْمَانُ! فَعِنْدَهَا يَلِيهِمْ أَقْوَامٌ

إِنْ تَكَلَّمُوا قَتَلُوهُمْ وَإِنْ سَكَتُوا اسْتَبَاحُوا حَقَّهُمْ لَيْسَتْ أَرْزُونَ أَنْفُسَهُمْ بِفِيهِمْ وَلَا يَطْئُونَ حُرْمَتَهُمْ وَلَا يَسْفِكُونَ دِمَاءَهُمْ وَلَا يَمْلَأُونَ قُلُوبَهُمْ دَغَلًا وَرُغْبًا، فَلَا تَرَاهُمْ إِلَّا وَجِلِينَ خَائِفِينَ مَرْغُوبِينَ مَرْهُوبِينَ؛ (قمی، ۱۴۰۴: ج ۲، ۳۰۴)

در آن زمان حاکمان، ظلم و ستم را پیشه خود می‌کنند و وزیرانشان به فسق آلوده می‌شوند و عرفا به ظلم دست یازند و امتداران مردم به خیانت تن دهند. سلمان گفت: آیا چنین خواهد شد؟ فرمود: آری قسم به آنکه جانم در قبضه قدرت اوست. باز فرمود: ای سلمان، در آن هنگام اقوامی حکومت می‌کنند که چون مردم دم زنده کشته می‌شوند و اگر ساکت بمانند همه چیزشان را مباح شمارند، کندن موهای مردم و کشیدن ناخن‌ها را حق خود می‌دانند و حرمت شان را لگدمال می‌کنند و خون‌هایشان را می‌ریزند و دل‌های مردم را از ترس و رعب پر می‌کنند و نمی‌بینی مردم را مگر ترسان و لرزان.

در این حدیث، پیامبر اکرم ﷺ ابتدا هویت و حقیقت حاکمان در دوران آخرالزمان را بیان و سپس شیوه حکومت داری و سلطنت بر مردم توسط آن‌ها را شرح داده است که چگونه اغلب مردم جهان قبل از ظهور حضرت بقیه الله ﷺ در چنگال حاکمان خون‌آشام تاریخ گرفتار می‌شوند تا جایی که به فرموده امام باقر علیه السلام مردم از فتنه‌های حاکم بر زندگی در این دوران، به ستوه می‌آیند:

حَتَّى يَتَمَتَّى الْمُتَمَتَّى الْمَوْتِ صَبَاحًا وَمَسَاءً مِنْ عِظَمِ مَا يَرَى مِنَ كَلْبِ النَّاسِ وَ أَكَلَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا؛ (نعمانی، ۱۴۲۲: ۲۳۵)

تا جایی که وقتی مردم همچون سگ‌های درنده خوردن بعضی، بعض دیگر را مشاهده می‌کند، شبانه روز آرزوی مرگ می‌نماید.

د) وضعیت اقتصادی جوامع آخرالزمان

یکی از مهم‌ترین مشکلاتی که بشر در آخرالزمان با آن سخت دست به گریبان است، مسائل و مشکلات اقتصادی است. نابسامانی عظیم اقتصادی در سرتاسر جهان به وقوع می‌پیوندد. از این لحاظ، با فاصله گرفتن مردم از آموزه‌های دینی و شیوع ربا و رشوه و حرام‌خواری و تبعیض، شرایط سختی پدید خواهد آمد که در روایات بدان اشاره شده است.

۱. محمد بن مسلم از امام صادق علیه السلام روایت کرده که آن حضرت فرمود:

لَا بُدَّ أَنْ يَكُونَ قُدَامَ الْقَائِمِ سَنَةٌ تَجُوعُ فِيهَا النَّاسُ وَيُصِيبُهُمْ خَوْفٌ شَدِيدٌ مِنَ الْقَتْلِ وَ نَقْصٌ مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَ الثَّمَرَاتِ فَإِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابِ اللَّهِ لَبَيِّنٌ ثُمَّ تَلَاهُ هَذِهِ الْآيَةَ: وَ تَلْبَلُّوْكُمْ بَشَىءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَ نَقْصٍ مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَ الثَّمَرَاتِ وَ بَشِيرِ

الصَّابِرِينَ؛ (مجلسی، ۱۴۰۳: ج ۵۲، ۲۲۹)

ناگزیر باید پیش از آمدن قائم سالی باشد که مردم در آن سال گرسنه بمانند و آنان را ترسی سخت از کشتار و کاهش در مالها و کم شدن عمرها و محصولات فراگیرد. این در کتاب خداوند بسیار آشکاراست؛ سپس این آیه را تلاوت فرمود: قطعاً شما را به چیزی از قبیل ترس و گرسنگی و کاهش در اموال و جانها و محصولات می‌آزماییم و مؤده ده شکیبایان را.

۲. امام صادق علیه السلام درباره هزینه کردن مال در راه‌های حرام توسط مردمان آخرالزمان، فرمود:

يُنْفِقُ الْمَالَ فِي غَيْرِ طَاعَةِ اللَّهِ فَلَا يَنْفِقُ... وَ كَانَ صَاحِبَ الْمَالِ أَعَزَّ مِنَ الْمُؤْمِنِ وَ كَانَ الرَّبَّ ظَاهِرًا لَا يَغِيْرُ... الْعَظِيمِ مِنَ الْمَالِ يَنْفِقُ فِي سَخَطِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ... يَنْفِقُ الْكَثِيْرَ فِي غَيْرِ طَاعَةِ اللَّهِ وَ يَمْنَعُ الْيَسِيْرَ فِي طَاعَةِ اللَّهِ؛ (کلینی، ۱۳۶۳: ج ۸، ۳۷؛ مجلسی، ۱۴۰۳: ج ۵۲، ۲۵۶)

مردم مال خود را در غیر راه خدا خرج کند و کسی از ایشان جلوگیری نکند و صاحب مال (ثروت‌مندان و پول‌داران) محترم‌تر از اهل ایمان شمرده شوند و با آشکارا معامله شود و کسی بر آن سرزنش نشود. ثروت‌های کلانی در جهت ناخشنودی خدا به مصرف می‌رسد، در راه غیر خدا مال فراوانی بخشیده می‌شود و از دادن مال اندک در راه خدا، خودداری و ممانعت می‌شود.

ه) وضعیت صلح و امنیت جهانی در آخرالزمان

در پیشگویی روایات، اوضاع جوامع آخرالزمان در دوره قبل از ظهور، ناامن و پر آشوب گزارش شده است. این دوران، آبتن وقایع و حوادث بی‌شماری است که زندگی را بر جوامع آخرالزمان تلخ و دشوار می‌کند. در این زمان، مردم احساس بی‌پناهی کرده و همه درها را بر روی خود بسته می‌بینند و در جایگاهی که حق خود را باز ستانند، نیستند. این ناامنی و آشوب تا زمان ظهور منجی موعود، ادامه می‌یابد.

از برخی روایات استفاده می‌شود که اختلاف بین انسان‌ها در آستانه ظهور شدت می‌یابد و جنگ و آشوب و هرج و مرج در جهان حاکم می‌شود. پاره‌ای از روایات بیان‌گران آن است که در دوران آخرالزمان، حکومت‌ها مجال چندانی پیدا نمی‌کنند و جنگ و خون‌ریزی به اوج خود می‌رسد. بعضی از روایات به طور روشن از مرگ و میرهای گسترده در آستانه ظهور خبر می‌دهند. در ذیل به چند روایت اشاره می‌شود:

۱. ابی سعید خدری نقل کرده است:

ذَكَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَلَاءَ يَصِيبُ هَذِهِ الْأُمَّةَ حَتَّى لَا يَجِدَ الرَّجُلُ مَلْجَأً يَلْجَأُ إِلَيْهِ مِنَ الظُّلْمِ
فَيَبْعَثُ اللَّهُ رَجُلًا مِنْ عِترَتِي؛ (ابن بطریق، ۱۴۰۷: ۴۳۶؛ مغربی، بی تا، ج ۳، ۳۸۵)

رسول گرامی ﷺ بلایی را یاد کرد که بر این امت سرازیر خواهد شد تا آنکه در آن مرد پناهگاهی نمی‌یابد تا از ستمی که به او می‌شود، بدان پناه برد. پس خداوند مردی از اهل بیت من را برانگیزد.

۲. جابر بن عبدالله انصاری گوید: پیامبر اکرم ﷺ فرمود:

وَمِنَّا مَهْدِي هَذِهِ الْأُمَّةِ إِذَا صَارَتِ الدُّنْيَا هَرْجًا وَمَرْجًا وَتَظَاهَرَتِ الْفِتْنُ وَتَقَطَّعَتِ السُّبُلُ
وَأَعَارَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ فَلَا كَبِيرٍ يَرْحَمُ صَغِيرًا وَلَا صَغِيرٍ يُوَقِّرُ كَبِيرًا فَيَبْعَثُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ
عِنْدَ ذَلِكَ مَهْدِيَنَا التَّاسِعَ مِنْ صُلْبِ الْحُسَيْنِ يَفْتَحُ حُصُونِ الصَّلَاةِ؛ (خزاز قمی، ۱۴۰۱: ۶۴)

مهدی این امت از ما خاندان رسالت است؛ وقتی که دنیا پر از هرج و مرج شد و فتنه‌ها در میان مردم نمایان گشت و امنیت از راه‌ها گرفته شد و برخی از این مردم به بعضی دیگر هجوم آوردند و بزرگان به زبردستان رحم نکردند و افراد کم سن و سال به بزرگان و کهن سالان احترام نگذاشتند، در چنین ایامی، خداوند مهدی ما را که نه‌مین فرزند حسین علیه السلام است، بر می‌انگیزد و دژهای ضلالت و گمراهی را می‌گشاید.

۳. امام صادق علیه السلام فرمود:

لَا يَكُونُ ذَلِكَ الْأَمْرُ حَتَّى يَثْقُلَ بَعْضُكُمْ فِي وُجُوهِ بَعْضٍ وَحَتَّى يَلْعَنَ بَعْضُكُمْ بَعْضًا وَحَتَّى
يَسْمَى بَعْضُكُمْ بَعْضًا كَذَابِينَ؛ (نعمانی، ۱۴۲۲: ۲۰۶)

یعنی آن امر واقع نخواهد شد تا اینکه برخی از شما در روی بعضی دیگر آب دهان اندازند و تا اینکه بخشی از شما دیگری را لعن کنند و تا اینکه گروهی از شما گروه دیگری را دروغگو بنامند.

۴. امیر مؤمنان علیه السلام فرمود:

بَيْنَ يَدَيِ الْقَامِ مَوْتُ أَحْمَرٍ وَمَوْتُ أبيضٍ وَجَرَادٌ فِي حِينِهِ وَجَرَادٌ فِي غَيْرِ حِينِهِ أَحْمَرُ كَالدَّمِ
فَأَمَّا الْمَوْتُ الْأَحْمَرُ فَالسَّيْفُ وَأَمَّا الْمَوْتُ الْأَبْيَضُ فَالطَّاعُونُ؛ (نعمانی، ۱۴۲۲: ۲۷۸؛ مفید،
۱۴۱۳: ج ۲، ۳۷۲)

پیش از آمدن قائم علیه السلام، مرگ سرخ و مرگ سفید و ملخ‌هایی به هنگام و ملخ‌هایی نا به هنگام سرخ رنگ همچون خون، خواهد بود؛ اما مرگ سرخ (کشته شدن با شمشیر است و مرگ سفید به وسیله طاعون است.

در این روایت، ظاهراً مراد از «مرگ سرخ» جنگ‌های خونین و ویران‌گر با سلاح جنگی است که از آن به «شمشیر» تعبیر شده است و مراد از «مرگ سفید» بیماری‌های واگیردار و لاعلاجی

باشد که دامن‌گیر بشر شده است و مراد از کلمه «طاعون» شاید ویژگی همه‌گیر بودن آن باشد و این واژه کنایه از بیماری‌های مهلکی باشد که به رغم همه پیشرفت‌های بشر در دانش، امروزه جامعه جهانی را به طور جدی تهدید می‌کند. براساس این روایت، ناامنی و مرگ سرخ از دو ناحیه جوامع آخرالزمان را تهدید می‌کند؛ یکی از ناحیه شعله‌ور شدن جنگ‌ها و کشتارها با ابزارهای مهلکی مانند جنگ افزارهای کشتار جمعی که جهان بشریت را در معرض نابودی قرار داده و انسان‌های بی‌شماری را به کام مرگ سوق می‌دهد، دوم از ناحیه شیوع انواع بیماری‌های مهلکی همچون «ایدز» و «ایبولا» و... می‌باشد که کشتار و تلفات آرام آن، کمتر از جنگ‌های خونین تسلیحاتی نیست.

نتیجه‌گیری

براساس روایات مربوط به حوادث آخرالزمان، آینده تاریکی برای اوضاع عمومی جامعه جهانی، از نظر دین، فرهنگ، اخلاق، سیاست، امنیت و اقتصاد، پیشگویی شده است؛ ارزش‌های دینی و اخلاقی، به شدت در حال کمرنگ شدن است و فساد و بی‌بندوباری به ویژه در میان قشر زنان و جوانان، همچون سیل ویران‌گر، بنیان خانواده را به تدریج فرو خواهند پاشید. همچنین اختلاف و بروز جنگ‌های خونین، سبب ناامن شدن فضای زندگی جوامع آخرالزمان خواهد شد و بخش زیادی از حوادث جنگ و رخدادهای تنش‌زا، در منطقه خاورمیانه مانند حجاز و عراق و اطراف بیت المقدس، به وقوع خواهند پیوست و این تقابل و درگیری تا آستانه ظهور، میان جریان سفیانی و شیعیان و پیروان اهل بیت علیهم‌السلام تداوم خواهد داشت.

منابع

- ابن بطریق، یحیی بن حسن، *عمدة عیون صحاح الأخبار فی مناقب امام الأبرار*، قم، جماعه المدرسین بقم، مؤسسه النشر الاسلامی، چاپ اول: ۱۴۰۷ ق.
- ابن منظور، محمد بن مکرم، *لسان العرب*، قم، نشر ادب الحوزه، ۱۴۰۵ ق.
- برقی، احمد بن خالد، *المحاسن*، تصحیح و تعلیق: سید جلال الدین حسینی، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۷۰ ق / ۱۳۳۰ ش.
- پاینده، ابوالقاسم، *نهج الفصاحه*، تهران، دنیای دانش، چاپ چهارم: ۱۳۸۲ ش.
- حرّانی، حسن بن علی، *تحف العقول عن آل الرسول ﷺ*، تصحیح و تعلیق: علی اکبر غفاری، قم، مؤسسه النشر الاسلامی التابعه لجماعه المدرسین، چاپ سوم، ۱۴۰۴ ق / ۱۳۶۳ ش.
- خزاز قمی، علی بن محمد، *کفایة الاثر فی النص علی الأئمه الاثنی عشر علیهم السلام*، تحقیق: سید عبداللطیف حسینی، قم، انتشارات بیدار، ۱۴۰۱ ق.
- جدائی، اصغر، *آمارها پرده برمی دازند*، قم، سازمان تبلیغات اسلامی، انتشارات نور السجاد، چاپ اول، بهار ۱۳۸۳.
- راغب اصفهانی، *المفردات فی غریب القرآن*، بی جا، دفتر نشر کتاب، چاپ دوم، ۱۴۰۴ ق.
- رضوانی، علی اصغر، *معودشناسی و پاسخ به شبهات*، مسجد مقدس جمکران قم، چاپ ششم، ۱۳۸۸ هـ ش.
- دیلمی، حسن بن محمد، *أعلام الدین فی صفات المؤمنین*، محقق / مصحح: مؤسسه آل البيت علیهم السلام، قم، مؤسسه آل البيت علیهم السلام، چاپ: اول: ۱۴۰۸ ق.
- سید ابن طاووس، علی بن موسی، *التشریف بالمتن فی التعریف بالفتن*، محقق / مصحح: مؤسسه صاحب الأمر؛ اصفهان: گلبهار، مؤسسه صاحب الأمر علیهم السلام، قم، چاپ: اول: ۱۴۱۶ ق.
- سلیم بن قیس هلالی، *کتاب سلیم*، تحقیق و تصحیح: انصاری زنجانی، قم، الهادی، اول، ۱۳۴۰۵.
- شریف الرضی، محمد بن حسین بن موسی، *نهج البلاغه*؛ تصحیح: صبحی صالح، قم، دار الهجره، [بی تا].
- صفار، محمد بن حسن، *بصائر الدرجات*، تصحیح: میرزا حسن کوچه باغی، نهران، منشورات الأعلمی، ۱۴۰۴ ق / ۱۳۶۲ ش.

- صدوق، محمد، *الخصال*، تحقیق: علی اکبر غفاری، قم، انتشارات اسلامی، ۱۴۰۳ق/۱۳۶۲ ش.
- _____، *التوحید*، ترجمه و تصحیح: هاشم حسینی، قم، جامعه مدرسین، چاپ اول، ۱۳۹۸.
- _____، *ثواب الأعمال*، قم، منشورات الشریف الرضی، چاپ سوم، ۱۳۶۸ ش.
- _____، *کمال الدین و تمام النعمه*، تحقیق: علی اکبر غفاری، قم، مؤسسه النشر الاسلامی، ۱۴۰۵ق/۱۳۶۳ ش.
- _____، *من لایحضره الفقیه*؛ محمد بن علی بن بابویه القمی، الشیخ الصدوق (۳۰۵ - ۳۸۱ق)، تصحیح: علی اکبر غفاری، چاپ دوم، قم، مؤسسه انتشارات اسلامی، ۱۴۱۳ق.
- طبرسی، احمد بن علی، *الإحتجاج علی أهل اللجاج*، نجف اشرف، دار النعمان، ۱۳۸۶ق/ ۱۹۶۶م.
- طوسی، محمد بن حسن، *الأمالی (للشیخ الطوسی)*، قم، دار الثقافة، چاپ اول: ۱۴۱۴ق.
- فرات بن ابراهیم کوفی، *تفسیر فرات الکوفی*، محقق / مصحح: کاظم، محمد، تهران، مؤسسه الطبع و النشر فی وزارة الإرشاد الإسلامی، چاپ: اول: ۱۴۱۰ق.
- قاضی نعمان، محمد، *شرح الاخبار فی فضائل الأئمة الاطهار علیهم السلام* تحقیق: سید محمد حسینی جلالی، قم، مؤسسه النشر الاسلامی، بی تا.
- قمی، علی بن ابراهیم، *تفسیر قمی*، محقق / مصحح: موسوی جزائری، طیب، ناشر: دار الكتاب، قم، چاپ: سوم: ۱۴۰۴ق.
- کلینی، محمد بن یعقوب، *الکافی*، تحقیق: علی اکبر غفاری، تهران، دارالکتب الاسلامیه، چاپ پنجم، ۱۳۶۳ ش.
- مجلسی، محمد باقر، *بحار الأنوار*، بیروت، دار احیاء التراث العربی، سال چاپ دو: ۱۴۰۳ق.
- مفید، محمد بن محمد بن نعمان، *الارشاد فی معرفة حجج الله علی العباد*، قم، مؤسسه آل البيت علیهم السلام، چاپ اول، ۱۴۱۳ق.
- موحدیان، علی، و جمعی از نویسندگان، *گونه شناسی اندیشه منجی موعود در ادیان*، دانشگاه ادیان و مذاهب، چاپ دوم، بهار ۱۳۹۳ ش.
- نعمانی، محمد بن ابراهیم، *الغیبه*، تحقیق: فارس حسون کریم، قم، انوار الهدی، چاپ اول، ۱۴۲۲ق.

- نوری طبرسی، میرزا حسین، *مستدرک الوسائل ومستنبط المسائل*، بیروت، مؤسسة آل البيت عليه السلام لأحيا التراث، چاپ اول، ۱۴۰۸ ق.
- نمازی شاهرودی، علی، *مستدرک سفینه البحار*، قم، مؤسسة النشر الاسلامی، ۱۴۱۹ ق.
- یوسفی، محمد، *داستان های شگفت انگیز از سیمای زن در آخر الزمان*، قم: خورشید هدایت، بی تا.
- روزنامه جمهوری اسلامی، مورخ ۱۰/۰۷/۱۳۹۲.
- سایت خبر آنلاین: (http://khabaronline.ir/detail/۴۳۲۲۴۰).
- سایت تابناک: (http://www.tabnak.ir/fa/news/423952).
- وبلاگ: (http://mbansari.blogfa.com)